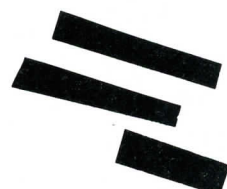

KOMEDIE I GRÆNSELANDET !!

Folketekomedie af Steen Kaarls

AARHUS TEATER · STUDIO

Lexicon

HERMAN BANG - dansk forfatter - født 1857 - død 1912. Født i Adserballe på Als, men flyttede sammen med forældrene under krigen i 1864 til Horsens.

1875 student fra Sorø Akademi, påbegyndte derefter et juridisk studium i København, men holdt op (1877) for at forsøge at blive skuespiller. Da det mislykkedes, begyndte han at skrive for teatret, nogle mindre »Proverber« i fransk stil. Fra slutningen af 70'erne knyttet til »Dagbladet« og dernæst »Nationaltidende« som journalist. Sine litterære artikler samlede han i den skelsættende debutbog »Realisme og Realister« (79) og fortsættelsen »Kristiske Studier« 1880.

Som skønlitterær forfatter debuterede Bang i 1880 med novellesamlingen »Tunge melodier« og romanen »Håbløse Slægter«, der vakte offentlig skandale og beslaglagdes efter en højesteretsdom.

Bang havde imidlertid ikke opgivet at blive skuespiller, og debuterede i 1884 ved en privatforestilling på Folketeatret og berejste derefter med en trup de danske provinser. Efter en periode fra 84-87, hvor Bang til stadighed var på rejse (Berlin, Wien og Prag) og her skrev nogle af sine kendteste værker, var han under et ophold i Paris i 1890'erne knyttet til Lugué Poes forsøgsteater »L'Oeuvre« som sceneinstruktør.

Denne virksomhed fortsatte han på danske scener, Folketeatret (98), Casino og Dagmar (1908-10), Det ny Teater (1910-12). Da det ny Aarhus Teater indviedes i 1900, var Bang meget interesseret i at blive dets direktør, og han fulgte fra den første begyndelse med stor interesse arbejdet for rejsningen af Aarhus Teater. Men bestyrelsen turde ikke kaste sig ud i det eksperiment.

I direkte kontakt med publikum kom Bang med sin oplæservirksomhed, hvor han med bravour fremførte »numre« fra egne værker.

Under en stor oplæsningsturné i Amerika blev Bang i januar 1912 fundet døde i toget fra Chicago til Californien. Han døde i Ogden, Utah.

Bang - der var homoseksuel - har med sine bøger med for-

kærlighed opsøgt de oversete og forpinte eksistenser. På den erfaring, at driften er en kilde til menneskelig smerte og ulykke, har han digtet nogle af sine bedste noveller og romaner. »Ved Vejen«, »Stuk«, »Ludvigsbakke«, »Mikaël«, »Sommerglæder«, »De uden fædreland«, »Tine«, »Irene Holm«, »En dejlig dag« og mange andre.

Lexicon om Bang og Drachmann hentet fra Politikens »Nordisk litteratur før 1914«).

De vog dem, vi grov dem
En Grav i vor Have,
Lagde dem ved Siden af den alfar Vej;
Alle vore Blomster skal smykke deres Grave;
Sønderjydske Piger, I forglemmer det ej!

Hvem gemmer vi vel ellers vore Kranse til!
Søster, hvad er det Du siger?
Lad Fjenden plukke Blomster derude, hvor han vil:
Nælder hos de sønderjydske Piger.

De ligger og lytter
I Jorden dernede,
Lytter til hvert Fodtrin paa den alfar Vej,
Lytter, om paa Landsmaal en Læbe vil bede:
Sønderjydske Piger, I forglemme dem ej!

Og skulle vi vel have saa glemsomt et Sind;
Søster, hvad er det Du siger?
De døde har vi tegnet os i Hjerterne ind;
De bo'r hos de sønderjydske Piger.

Men ak, de kan ængstes,
Thi tiden den rinder,
Jævnende, som Støvet langs den alfar Vej.
Fjenden vil sig fæste de blegnende Kvinder:
Sønderjydske Piger, I forglemmer Jer ej!

Nej heller' vi os vier til den døde Soldat;
Søster, hør efter, hvad vi siger!
Lad Tøjerne ved Elben være Tysken parat:
Enker er de sønderjydske Piger!

HOLGER DRACHMANN

(Fra afsnittet »Gilder og Grave« i »Derovre fra Grænsen«
»Strejftog over det danske Thermopylæ«, efteråret 1877).

Lexicon

HOLGER DRACHMANN – dansk forfatter – født 1846 – død 1908. Født i København, søn af en marinelæge, som var en af foregangsmandene for den moderne idræt.

Student 1865, og sendtes et par år efter på en sørejse til Skotland og Spanien, hvor han blev klar over sit talent som maler. I de følgende år opholdt han sig mest på Bornholm og malede en række friske marinebilleder.

I april-oktober 1871 opholdt Drachmann sig i London og lærte engelske proletarer og franske kommunister at kende. Han begyndte at sende nogle kritiske artikler (om malerkunst) og revolutionære digte til »Nyt Dansk Maanedsskrift«. Efter hjemkomsten debuterede han i 1872 med fortællingssamlingen »Med kul og kridt« og samlingen »Digte« (tilegnet min ven Georg Brandes), der indeholder social revolutionære digte som »Engelske socialister«. Denne revolutionære, anti-borgerlige retning fortsattes i prosabogen »I Storm og Stille«, og som overgang til en mere indadvendt digtning står den selvbiografiske romen »En overkomplet« (1876). I foråret 76 var han på rejse i Tyskland, Tyrol og Italien, og her skrev han en halv snes digte, bl.a. det berømte »Sakuntala«, der betegner et højdepunkt som lyriker.

En samling rejseskitser fra Sønderjylland samler han i »Derovre fra Grænsen« (1877), der blev en betydelig publikumsucces, ligesom den samling sømandshistorier, med emner bl.a. fra Skagen, der udgaves under titlen »På Sømands Tro og Love« (78).

Med disse digte havde Drachmann bevæget sig væk fra den brandesianske retning – på vej mod en nyromantik og et endeligt brud med ungdomsvennernes naturalistiske livsholdning. Som en kulmination af denne

nye, bevidste tendens står eventyrspillet »Der var engang« (1885) – flere gange på Aarhus Teater, sidst i efteråret 1960 – der er blevet Drachmanns mest folkeyndede værk.

Samtidig falder der større ro over Drachmanns liv og digtning, efter at han i 1879 har indgået sit andet ægteskab. Nu optræder han som hjemmets og fædrelandets digter og talsmand.

I 1887 indledtes et nyt vældigt opsving i Drachmanns poesi. En midsommernat det år havde han tabt sit letbevægelige hjerte til en 20-årig sangerinde på et frederiksbjergsk forlystelsesetablisement, Amanda Nilsson, i hans digtning optræder hun hyppigt under navnet »Edith«. Til hende er viet alt, hvad han har skrevet i det følgende tiår, bl.a. to sceniske hovedværker fra denne tid »Renæssance« og »Vølund Smed«.

I 1898 afbrød han forholdet til »Edith« – for hendes skyld – og den samling vers og prosa, han under titlen »Den hellige ild« udgav året efter, betegner afslutningen på den meget frodige »Edith«-periode i Drachmanns digtning.

Efter i flere år at have kæmpet med et svigtende helbred, lod han sig omsider i 1908 indlægge på klinik i Hornbæk, hvor han døde.

Han gravsattes i en klit på Skagen, der livet igennem havde været hans kæreste tilholdssted.

Sønderjylland - efter 1864

Et dramatisk højdepunkt i Sønderjyllands omskiftelige historie er krigen i 1864, hvor Danmark ved freden i Wien måtte afstå Slesvig, Holsten og Lauenborg til Preussen-Østrig. Ved freden i Praha i 1866 tilfaldt hertugdømmerne Preus-

sen, der i 1867 oprettede provinsen Schleswig-Holstein.

For de danske sønderjyder fulgte en tid fuld af prøvelser, men man knyttede sit håb til en bestemmelse, som Napoleon III havde ladet indføre i fredstraktaten af 1866 – den såkaldte § 5, hvorefter befolkningen i de nordlige områder af Slesvig skulle have lov til ved en afstemning at tilkendegive sit ønske vedr. det nationale tilhørsforhold. Dette håb medførte, at mange opterede for Danmark, mens ca. 60.000 udvandrede for at undgå preussisk militærtjeneste.

Indtil Det tyske Riges grundlæggelse i 1871 førtes der fra dansk-sønderjysk side en protestpolitik mod den påtvungne statsforbindelse, men efter at Preussen-Østrig i 1878 havde ophævet § 5, måtte protestpolitikken vige for en smidigere og mere langsigtet forhandlingspolitik.

For at styrke danskheden oprettedes store organisationer som »Sprogforeningen«, »Nordslesvigsk Skoleforening« samt »Nordslesvigsk Kreditforening« med flere.

Udviklingen virkede foruroligende på de tyske formyndere, og i 1897 kaldtes Ernst Mathias von Köller som overpræsident til Slesvig-Holsten med det enkle program at knuse danskheden (»Köller-politikken«). Han gik hårdt til værks med udvisning af optanter, mødeforbud, fængselsstraffe (ikke mindst til danske pressefolk). Den lokale preussiske gendarm blev for alvor sognefolkernes fjende i disse år.

Til trods for den skærpede kurs vandt danskheden tærrøn, og efter det tyske sammenbrud efter Den 1. Verdenskrig kunne Nordslesvig efter en folkeafstemning (1920) med 75.431 stemmer mod 25.319 tyske genforesnes med Danmark.

(I Haderslev blev der afgivet 5.209 danske og 3.275 tyske stemmer). B.L.

Komedie i Grænselandet

En folkekomedie i to akter af STEN KAALØ

Iscenesættelse: MOGENS PEDERSEN

Scenografi: IVAN MOGENSEN

Medvirkende:

Uwe Rittwick, <i>løjtnant i det tyske gendarm-korps</i>	ERLING DALSBORG
Helmuth Fritch, <i>tysk gendarm</i>	ANDERS BIRCOW
Karen Lange, <i>tjenestepige</i>	ULLA KAUFMANN
Anna Lind, <i>pensionatsværtinde</i>	TOVE WISBORG
Jakob Plov, <i>tjener</i>	OLE THESTRUP
Herman Bang, <i>forfatter</i>	SVEND DAM
Holger Drachmann, <i>forfatter</i>	POUL CLEMMENSEN
Hans Peder Jensen, <i>kusk</i>	BØRGE HILBERT
Amanda Jensine Nilsson, kaldet Edith, <i>variété-sangerinde</i>	MARIANNE FLOR

Handlingen foregår på »Linds Pensionat« i Haderslev by år 1906.

Det er torsdag aften den 11. oktober.

*Solen stod op den dag klokken ti minutter i syv om morgenen,
og gik ned klokken tre minutter i fem om aftenen.*

Det blæste en fyldig kold vind.

Een pause. Spilletid: ca. 2¹/₄ time.

Regi: Jens Jørn Spottag –
Per Søegaard
Suffli: Lise Wantzin
Belysning: Orla Pind
Scenemester: Kai Johansen
Malersal ved Jens-Anker Olsen
Skræddersal ved Hanne Gissel
Belysningsmester:
Niels Emil Larsen
Tonemester: Jens Ravn
Teaterfrisør: Anette Krafczyk
Rekvisitør: Frode Sørensen
Overregissør: Jørn Walsøe

Aarhus Teater, sæson 1977/78
Studio

Premiere: 12. november 1977

Teaterchef:
Henrik Bering Liisberg
Teatersekretær: Jacob Kielland

Plakat: Finn Skødt
Informationschef:
Bent Frandsen

STEEN KAALØ – dansk forfatter – født 1945. Debut med digtsamlingen »Med hud og hår« i 1969 hos Sigvaldi. Har desuden udgivet digtsamlingerne: »Til folk i byen«, »Sidste forår«, »Syrénjunglen« og »Andet arbejde«.

Desuden novellesamlingen »Væk« (73), romanen »Skønne dage« (74) og børnebogen »Den Flyvende baby« (76). TV-spillene »Ikke et ord om Harald« (70), »Jonas«, »TV-stykket« samt »Fortsættelse følger« (i tre afsnit, sammen med Johannes Møllehave).

Radiospillene »Koldbrand« og »Om på siden Jensen, det blev en mulat« (begge udsendt i foråret 77). Har desuden oversat William Shakespeares komedie »Som man behager« til Det ny Scala (73/74), og som skuespiller medvirket i flere opspætnin-

ger på forskellige teatre: »De gav blomsterne håndjern på« på Boldhus-Teatret, »Månebørn« og »Marion« på Glad-saxte Teater, og desuden i filmene »Kære Irene« og »Angående Lone«.

Har netop udgivet første del af en roman-trilogi »I al hemmelighed«.

»Komedie i Grænselandet« er Sten Kaaløs dramatiske teaterdebut. Under titlen »Folk på Komedie« havde det i begyndelsen af oktober i år premiere hos teatergruppen »Møllen« i Haderslev, hvortil stykket oprindeligt er skrevet på bestilling.

Sten Kaalø er i sæsonen 77/78 fast ansat på Aarhus Teater som »residerende dramatiker«.

Tryk: Kannike Tryk, Århus